

483
1902

Rapport till Kongl. Vitterhets Historie
och Antiquitets Akademien om 1902 års
undersöknings- och konserveringsarbeten
vid det äldre Stottet Stegeborgs ruiner.

Efter rådplågning på stället den 25 Juli
med Kgl. Akademiens amanuens ds Emil Ekhoff och
sedan därefter förberedelse vistazits, arbetar, redskap
och ställningsvirke anskaffats, kunde arbetet börja
måndagen den 28 Juli kl. 6 f.m. med 10 man. Arbets-
styrkan ökades under följande veckan till 15, men
minskades under tredje veckan, af brist på utrymme,
åter till 11 man. Emedan skottkärror fingo låna
från Göta Kanalbolag endast under vilkor af åter-
lämnande i mitten af Augusti måste arbetena af-
brytas lördagen den 16 Augusti, efter att hafva fräzits
i tre veckor med 11 timmars daglig arbetstid och
30 öre aflönning i timmen. För mindre lön kunde
under frägända höskörd arbetare ej erhållas. Under
dessa 3 veckor hafva utnyttjats 2465 arbetstimmar
och förmannen murare J. F. Wallborg har tjänst-
gjort 16 1/2 dagar med aflönning 4,50 pr dag. Från
Söderköpings docka lånades 4 tolfte ställnings-
plankor, men som dessa komma att behövas äfven
följande år och nu erfordras till täckning öfver
vintren af de svaga, halft förvittrade tegelmurarna
inom hafvudborgen, ansåg jag för akademien
fördelaktigast, att vid arbetets slut vi är inlösa dem,
hvarigenom 2 kostsamma ^{transporter} äfven undvikits. Till täck-
ning af yttre tegelmurar har dessutom i närheten in-
köpts 3 tolfte billiga bräder. Från Stegeborgs gård
lånades och det återlämnades en del virke.

Vid arbetets början voro murarna till stor del

dolde af gråstorf, grus och lösa stenar. För bestämmande af murverkens konturer måste först murkanterna, där de ej syntes, uppsökas och bestämmas. Samtidigt öppnades tvänne schakt genom yttre murraset mot hufvudbyggnadens norra sidomur på borggården för uppsökande af ingången och ljusöppningar. I det västra schaktet fanns hvarken dörr eller fönster i muren, hvilken är bygd ritan grundval på den naturliga marken, i det östra påträffades snart nog vid själfva änden af den afbrutna sidomuren en dörröppning, inledande i ett stort rum, som sträcker sig tvärs igenom hela byggnaden, varit 9 meter långt i norr och söder, 6 meter bredt i öster och väster, samt täckt med ett hellegals spetsbågigt tunnvalf, hvilket likväl krassats af det stora murfallet vid borgens förstöring. Detta stora hvalfrum har haft ett enda fönster åt öster.

Hufvudbyggnadens östra gafsvalmar är till största delen förstörda, liksom närmaste delar af sidomurarna, hvilka sålunda äro afstumpade. I det stora hvalfrummets västra sidamur utmynnar genom en dörröppning, hvars ansatz och hvalfva betäckning saknas, en smal gång, murad af tegel, hvilken på 1,35 meters afstånd följer norra sidomuren, stiger tämligen brant uppåt och saknar annat golv än den naturliga marken, som ^{äro tillika i kontakt} utgjort golv afven i nys nämnda stora hvalfrum, eller om man så vill, borgstuga. Genom samma gång har förbindelse funnits med byggnadens inre och öfre åt väster liggande delar, hvaraf ännu endast dörröppningen till en öfre källare upptäckts. Tvärmurarna, som åt väster begränsar det stora hvalfrummet, har i öfre våningen haft en bred dörröppning mellan denna vånings rum. Förwittrade rester af tegeltröskel i denna dörröppning, upptäcktes i början af utgrif-
 Völlighen har gånge haft trögolv, som här löst förmutat.

ningen. Efter samma väningens golfbjälkar finnes ännu 18 hål i norra Sidsmurens norra ända, och i dem påträffades några försmältade lämningar af berr-trädsbjälkar. Öfrige bjälklag hafva kanske hvilat på tvärmurar, af hvilka hittills endast 2 äro blottade.

Täckte af en grönstånad gråmatta ligger ännu öfverst de våldsamt medelst murbräcker nedstörtade Sidsmurarne af den sålunda förstörda öfversta väningen. Skift wid skift på kant ligger murmassorna där, sammanbundne af ett stenhärdt kalkbruk. Stora partier af detta Konglomerat hafva näst undansträffas, för att kunna inkomma i borgens inre delar, men i västra ändan kvarligger ännu ansevärda massor, och torde det vara skäb. att till framtiden spara så mycket af dessa märklige lager, som icke nödvändigt hindra undersökningen. Man kan nämligen vid Sidsmurarne och västra gavelmuren nedkomma i andra väningen. Nära västra ändan af norra Sidsmuren, inbäddade i den nedstörtade murens lager, ligger lämningar af tegelomfattningen till ett fönster, som funnits i denna del af hufvudbyggnaden. Att döma af tegelskiftens antal och läge tyckes denna fönsteröppning hafva varit omkring en meter hög, 0,5 meter bred och rund- eller stickbågig samt haft mycket vida smygar.

Efterhänd utgräfdes äfven de öfrige jord- och grusfylde lokalerna omkring borggården. Först portkvalfvet, som varit ganska bredt och täckt med ett yttre längre och lågt tunnvalf och en inre högre hvalfbåge, efter hvilka hvalf sederlagan

finnas kvar. Mellan båda kvalfven har funnits en öppning, genom hvilken kunnat upp- och nedvindas ett fällgaller eller en sänkport, som invändigt förstärktes med en grof bom, för hvilken finnas å ömse sidor djupa hål i murene och i västra murhörnnet ett dylikt hål för in- skjutande af en regel till bommens kvarhållande. Uppgången från portkvalvet till borggården måste hafva skett på en trätrappa, ty intet spår efter sten- eller tegeltrappsteg har förmärts.

I rummet vid borggårdens östra sida närmast portkvalvet märkas spår af en bakugn.

En stor grof vid slottets östra sida, fylld med muras, har med beagnande af en lånel stenkran uppreusats, enär den förmodades tillhöra slottets befästning och varit lämning af en dit hörande grof, men befunns invändigt kladd med tegel och hafva varit tegelugn.

I öfrigt hänvisas till bifogade teckningar.

Såsom förberedande konserveringsarbeten hafva på flere ställen i sammanhang med utschaktningen och till minskning i kostnaderna, lämplig grästen upplagts och ordentligt fasthållits på murkanten såsom underlag för ett blifvande betontäckte och de bräckliga tegelmurarne äro täckte med bräder och plankor för att så vitt möjligt skydda dem mot nederbörd.

Ur ruinerna har utschaktats tusentals kubikmeter kalkgrus och sten, hvilka så vitt möjligt ätskilt. Kalkgruset har värde för ortens lantman, hvilka gern vilja i vinter komta sådant och betala 50 öre p. lass. Stegeborgs gårds ägarinna gör nog anspråk på det värdefulla gruset och torde bli den

282
1902

förnämsta afnämaren, men det synes billigt, att hon, lika väl som andra, betalar något därför, emå ruinen icke är enskild egendom. Dock torde vara lämpligt att denna gottgörelse sker in natura genom att kostnadsfritt lånna murgrus från gårdens grustag till betonarbetena. Jag föreslår alltså att Akademien gifva förmanen murare J. F. Wallberg, som bor i Spinknäs, gent emot borgon, adress Slezaborg, uppdrag, att sälja grus och redovisa för Akademien, mot ett arvode af 10 öre pr lass.

Om de gamla murarne nästa år skola täckas med beton, hvilket efter utgräfningen lär bli nödvändigt till förekommande af deras suara sönderfallande, ätgär därtill en mängd krossad sten och murgrus. Dessa materialier måste anskaffas i vinter, ty till borgon finnes sommartid ingen banad väg. Således tillåter jag mig föreslå, att Samme Wallberg får Akademiens uppdrag, att låta sönderkrossa bortschaktad vassten mot C. 5 kronor pr kubikmeter betång, samt att låta på billigaste sätt i vinter framköra erforderlig mängd murgrus. Någon del af kostnaden här för kan bestredas med de för såldt kalkgrus inflytande fränningar. Wallberg åtager sig dessa bestyr mot den mycket billiga ersättningen 25 kronor. Murarnes täckning bör börja nästa vår, för att kunna avslutas samtidigt med öfrige arbeten.

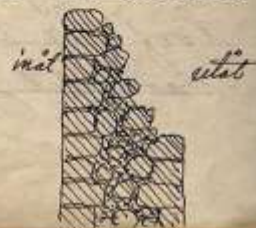
Att på murkanternas omedelbart upplägg loof till täckning, såsom föreslagits, anser jag vara det bästa konserverings-sättet, eller

vättare sagt ingen konservering alls, emedan det befrämjar isbildning och frostsprängning af murarne. Men att oförhållande betontäckat upplägga ett lager torf anser jag däremot allt skäl att förorda, dels emedan det skulle hindra alltför hastiga temperaturväxlingar och därpå uppkommande sprickor i betontäckat, dels emedan den grönskande gränskanten, följande murarnas för allt brutna ojämna linier onekligen passera väl samman med byggnadernas nuvarande egenskaper af ruin.

Den inre murkanten är mångenstädes högre än den yttre, nämligen där rummen innanför varit fyllda af ras, som skyddat den. Höjdskillnaden ut- och invändigt är flerstädes så betydlig, att ingen betäckning, vare sig af torf eller betong, kan anbringas och blifva kvarliggande, innan den yttre murkanten på sådana ställen blifvit något förhöjdt genom upplagd sten.

Denna stenuppläggning, där den ej kan undvikas, bör likväl och kan ganska lätt ske på sådant sätt, att intet tal om "restaurering" eller "förvanskning" rimligtvis kan ifrågakomma, emär intet kalkbruk däri må användas.

Om man ville med asfalt bekläda murkanterna skulle visserligen sådan stenuppläggning kunna förvaret undvikas, men denna method torde blifva mycket för dyr och dessutom oanförlig genom sin svarta färg. På ifrågasvarande ställen blefve det då också omöjligt att upplägga torf, emedan murkanten där i genomskärning har ungefär vidstående profil.

Det är också självklart, att sådana murpartier, därest de icke på ett effektivt sätt skyddas mot vårt hårda klimats förstörande verkningar, skola snart nedfalla och den utgrädda ruinen jämnas med jorden.

Redovisning för de af mig till arbetena emottagne 1200 kronor, afvensom min rese- och arbetsräkning och en förteckning öfver anträffade fynd bifogas. Alla dessa fynd äro inlagde i ett stort fat och redan uppfående med ångbåt till Stockholm, utom ett litet silfvermynt, som härmed närslutas.

Akademien tillhörige materialier och redskap äro öfverlämnade i vård hos muraren J. J. Wallberg i Spinkås, hvilken däröfver lämnat bilagda kvitto.

Situationsplan samt planritning och några profiler bifogas i kopior. Enär ritningarne ej kunna kompletteras förr än undersökningarne afslutats kan ej heller fullständig berättelse afgifvas nu.

Lund den 23 Augusti 1902

A. W. Lundberg